

**“Seksi on kahden ihmisen välinen intiimi tapahtuma.”****Alaikäiset, pornografia ja käsitykset seksistä**

Sanna Spišák, *FT, tutkijatohtori, Turun yliopisto, mediatutkimus*

**Tiivistelmä**

Koska alaikäiset kohtaavat pornografista kuvastoa, on ymmärrettävää että huoli pornografian mahdollisista haittavaikutuksista alaikäisten seksuaali- ja sukupuoli-käsityksiin ja -asenteisiin on hallinnut julkista keskustelua ja tutkimusta. Artikkelitekeä tilaa nuorten omille tulkinnoille pornografiasta ja seksistä. Laadullisen, avoimia vastauksia painottavan verkkokyselyn vastaukset analysoitiin aineistolähtöisellä temaattisella sisällönanalyysillä. Kyselytutkimukseen vastanneet alaikäiset tekevät selkeän eron pornografiassa nähdyn ja “oikean elämän” seksin välillä. Suurin erottava tekijä näiden kahden välillä on intiimiys. Verkkokyselyyn tulleiden vastausten perusteella mononormatiivinen romanttisen intiimiyden ihanne määrittää alaikäisten käsityksiä seksistä enemmän kuin pornografiassa nähdyt seksin kuvaukset.

**Avainsanat:** Nuoret, Pornografia, Intiimiys, Mediakulttuuri, Seksuaalisuus

Mediakulttuuri on keskeinen lasten ja nuorten toimintaympäristö, ja seksi on näkyvä osa mediakulttuuria. Näin ollen huoli median roolista seksuaalikasvattajana ei ole täysin aiheeton. Esimerkiksi pornografian lisääntynyt tarjonta ja helpottunut saatavuus ovat johtaneet siihen, että yhä useampi suomalainen alaikäinen on joko vahingossa tai tietoisesti etsien nähnyt suorasukaisia seksikuvauksia esimerkiksi internetissä (Sørensen ja

<sup>1</sup> Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään usein termiä ‘exposure’. Termi viittaa ensisijaisesti ‘altistumiseen’ mahdolliselle riskille tai haitalle ja haavoittuvuuteen. Collins Compact Thesaurus määrittelee exposure-termin tilana, jossa yksilö(i)llä ei ole suojaa joltakin haitalliselta. Termin voi kuitenkin kääntää myös tekemisiin joutumisena jonkin kanssa, kokemuksena jostakin tai tutustumisena johonkin. Nämä suomenkieliset

Knudsen 2007; Kupiainen 2013; THL 2014), vaikkakin alaikäisten pornon kulutuksessa on löydettävissä pidempiaikaisia historiallisia jatkumoa myös ajalta ennen internetiä ja mobiiliteknologiaa (ks. Spišák ja Paasonen 2017).

Pornoistuneiden kuvastojen läpitunkevuus on herättänyt paikoin kiivaitakin keskusteluita pornografian asemasta yhteiskunnassamme. Kiinnostavaa on, että vaikka keskusteluita on kauttaaltaan sävyttänyt huoli siitä, miten pornografisten kuvastojen kohtaaminen<sup>1</sup> alaikäisenä vaikuttaa lapsiin ja nuoriin, alalta puuttuvat kattavat systemaattiset tutkimukset (McNair 2014; Peter ja Valkenburg 2016; Attwood, Smith ja Barker 2018, s. 3740, 3751–3754). Tietopohja on vaillinainen erityisesti siitä, miten lapset ja nuoret itse suhtautuvat avoimen seksuaaliseen mediakuvastoon ja miten pornografinen materiaali kuuluu läpi alaikäisten seksiä ja sukupuolta käsittelevistä näkemyksistä ja asenteista (huomattavina poikkeuksina ks. Buckingham ja Bragg 2004; Knudsen, Löfgren-Mårtenson ja Månsson 2007; Tsaliki 2011; Mulholland 2013; Attwood, Smith ja Barker 2018; Spišák 2019). Mediasta ja alaikäisistä käytävä yleinen keskustelu tapahtuukin usein vain aikuisten suulla ja aikuisten kesken.

**Suomalainen mediaympäristö, seksi ja huoli median vaikutuksista**

Suomalaisessa mediaympäristössä ja julkisessa tilassa on tapahtunut merkittäviä seksin kaupallistumiseen ja näkyvyyteen liittyviä muutoksia 1990-luvun alusta lähtien. Epäsiveellisten julkaisujen valvontalautakunta lopetti toimintansa 1980-luvulla ja asenteet avoimen seksuaalista mediasisältöä kohtaan muuttuivat entistä sallivammaksi (Paasonen 2009, s. 587–588; Haavio-Mannila ja Kontula 2001; Kontula 2017). Seksibisnes, seksityö ja pornografia tulivat osaksi valtakulttuuria. Lama-Suomen kansalaiskeskusteluissa puitiin niin seksibaarien yleistymistä, erotiikka- ja seksivälineitä myyvien kauppojen näyteikkunoita, miestenlehtien paikkaa

termit kuvaavat mielestäni altistumista paremmin myös niitä kokemuksia, jolloin alaikäiset ovat joko tietoisesti ja halukkaasti tutustuneet pornografisiin sisältöihin tai he ovat törmänneet tällaisiin esimerkiksi populaarikulttuurin kuvastojen kautta, eivätkä ole kokeneet kohtaamista yksiselitteisesti negatiivisesti.

myyntipisteiden lehtihyllyissä, sanomalehtien päiväkahviseura-ilmoittelua kuin seksiä tiheviä mediakuvastoja. Toisaalta seksistä ja pornosta alettiin monin eri tavoin tehdä salonkikelpoista, koko aikuisväestön viihdettä. Tavalliset televisiokanavat ottivat pornon osaksi myöhäisohjelmistoaan ja pornoa alettiin suositella avioseksin piristykseksi mm. naistenlehdissä ja elämäntapaoppaissa. Erilaiset seksi- ja pornotapahtumat muuttuivat yksittäisistä kuriositeeteista yleisiksi ja laajalti mainostetuiksi koko kansan tapahtumiksi ja suosituissa televisiosarjoissa alettiin käsitellä pornoon liittyviä teemoja. Pornotähdistä tuli kysytyjä asiantuntijoita tai julkisivieraita erilaisiin keskustelu- tai makasiiniohjelmiin. Pornosta tutut kuvastot luonnollistuivat osaksi populaarikulttuurin kuvastoja. (Nikunen, Paasonen ja Saarenmaa 2005; Salomäenpää 2010, s. 262–263.) Kaupallinen internet, suoratoistovideopalvelu YouTuben toimintoja mukailevat pornografiaa levittävät verkkosivustot ja mobiiliteknologian yleistyminen 2000-luvun alussa mahdollistivat yhä laajemman, helpomman, halvemmän ja anonyymien pääsyn pornografian pariin.

Tällä hetkellä voimassa olevassa Kuvaohjelmalaissa (1209/2020) säädetään kuvaohjelmien eli elokuvien, televisio-ohjelmien, digitaalisten pelien ja muiden vastaavien audiovisuaalisten sisältöjen tarjoamista koskevista rajoituksista lasten suojelemiseksi. Lakia sovelletaan Suomessa tapahtuvaan kuvaohjelmien tarjoamiseen, kuten elokuvateatteriesityksiin, kuvaohjelmatalenteiden myyntiin, lainaukseen ja vuokraukseen, televisiolähetyksiin ja tilausohjelmopalveluihin sekä Suomesta käsin toimiviin videonjakoalustapalveluihin.

Kuvaohjelmalaki sääntelee muun muassa seksiä käsitteleviä kuvaohjelmia lastensuojeluperustein.<sup>2</sup> Kuvaohjelmalaissa alastomuus tai rivo kielenkäyttö eivät lähtökohtaisesti ole ikäraja-erusteita. Olennaista kuvaohjelmien ikäraja-arvioinnissa on seksin esitystapa: Kuvaohjelmia luokiteltaessa luokittelija määrittää luokittelukriteeristön perusteella, onko kysymyksessä viitteellinen,

<sup>2</sup> Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI, joka valvoo kuvaohjelmalaain noudattamista, mainitsee verkkosivuillaan (<https://kavi.fi/ikarajat/yleistieto/symbolit/seksi/>), että seksisisältöjen oletettu haitallisuus

eroottinen vai pornografinen esitystapa. Pornografisessa esitystavassa ero tehdään pehmeän ja kovan pornografian välillä. Kovassa pornografiassa (K18) seksiaktit ovat hallitsevassa asemassa muuhun kerrontaan nähden ja seksiä kuvataan erittäin yksityiskohtaisesti ja pitkitetysti keskittyen sukuelinten lähikuviin. Kaikki kovaksi pornografiaksi luokiteltavat kuvaohjelmat ovat kiellettyjä alle 18-vuotiailta. Rikoslaki kieltää lisäksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivaltaa kuvaavan materiaalin sekä eläin- ja väkivaltapornografian esittämisen ja levittämisen. Myös sellaisen kuvamateriaalin hallussapito on laitonta, jossa esitetään lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa.

Sääntelystä huolimatta median seksiä käsittelevät sisällöt ovat tutkimusten mukaan suomalaislapsille ja -nuorille varsin tuttuja (Sørensen ja Kundsén 2007; Anttila 2012; Rinkinen ym. 2012; Kupiainen 2013; THL 2014). Koska alaikäiset todistetusti kohtaavat ilmeisen seksuaalista mediakuvastoa, on ymmärrettävää, että huoli esimerkiksi pornografian mahdollisista haittavaikutuksista on hallinnut julkista keskustelua. Jotkut kommentaattorit ovat esittäneet, että seksuaalinen mediakuvasto normalisoi seksintäyteistä maailmaa lapsille ja nuorille. Erilaisiin selvityksiin ja median vaikutustutkimuksiin vedoten jotkut puolestaan väittävät, että pornografia lisää nuorten vastuutonta seksuaalista käyttäytymistä ja että sen katsominen ennustaisi yhä varhaisempia yhdyntäkokemuksia, seksuaalisen väkivallan ja misogynististen asenteiden lisääntymistä, moraalikäsitteiden höllentymistä sekä lisääntyntä lasten ja nuorten seksuaalista aktiivisuutta. (Ks. yhteenvetona kotimaisesta riskikeskeisestä keskustelusta esim. Martsola ja Mäkelä-Rönholm 2006; Näre 2006; Niemi 2011.) Edellä kuvailut käsitykset eivät useinkaan perustu koeteltuun tutkimustietoon, vaan heijastavat lähinnä aikuisten pelkoja ja huolia oletetuista median vaikutuksista (Spišák 2019, s. 47–59; Spišák 2016; Spišák ja Paasonen 2017).

ei perustu kattavaan tutkimustietoon, vaan nimenomaan oletuksiin ja arvioihin siitä, millaiset sisällöt saattavat olla kasvua haittaavia.

Mikäli yhä laajempi, helpompi, halvempi ja anonyymi pääsy pornografian pariin systemaattisesti turmelisi nuorisomme, tästä varmasti näkyisi selkeitä viitteitä erilaisissa laajoissa ja monialaisissa kansalaistutkimuksissa. Esimerkiksi kansallisesti kattava *Kouluterveyskysely* kerää vertailukelpoista tietoa nuorten elinoloista, koetusta seksuaaliterveydestä ja terveystottumuksista. Siitä piirtyy varsin erilainen kuva suomalaisnuorten seksuaaliterveydestä kuin mediavälitteiset kohut ja suoranaiset moraalipaniikit antavat olettaa.

Vuonna 2013 *Kouluterveyskyselyssä* kerättiin ensimmäistä kertaa tietoa peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten, toisen asteen ja lukio-opiskelijoiden seksuaalikulttuureista internetissä. 48% kyselyyn vastanneista 8.- ja 9.-luokkalaisista (74% pojista ja 22% tytöistä) ilmoittaa katsoneensa pornografiaa internetistä. Lisäksi 14 % peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisista oli kuvannut tai katsonut webkameran avulla intiimejä kehon osia tai itsetyydytystä ja 20% oli keskustellut netissä seksistä muun kuin terveydenhuollon ammattilaisen kanssa. Määrät ovat hieman suurempia toisen asteen ja lukio-opiskelijoiden keskuudessa. (THL 2014.) Kuitenkin väite, että nettipornon aikakaudella elävät nuoret olisivat seksuaalisesti huomattavasti aktiivisempia, vastuuttomampia ja holtittomampia kuin nuoruuttaan aikaisemmin eläneet, ei *Kouluterveyskyselyn* tulosten perusteella pidä paikkaansa. Päin vastoin, kyselyn tulokset osoittavat, että maamme 8.- ja 9.-luokkalaisten seksuaalikokemusten määrä on vähentynyt internet-aikakautena (THL 2019a; Puusniekka ym. 2012). Esimerkiksi yhdyntäkokemukset ovat laskeneet vuosituhaten alun 23,3 prosentista nykyiseen 19,3 prosenttiin (THL 2019a). Myös teini-ikäisten raskaudenkeskeytykset ovat vähentyneet maassamme 2000-luvulla (THL 2019b). Tutkimusten tulokset seksikokemusten ja teini-ikäisten raskaudenkeskeytysten vähentymisestä antavat ymmärtää, että tämän päivän nuoret tekevät vastuullisempia ja seksuaaliterveyttä edistävämpiä ratkaisuja kuin heitä edeltävät sukupolvet nuoruudessaan.

<sup>3</sup> Peter ja Valkenburg käyttävät termiä 'permissive', jonka voi kääntää suvaitsevuudeksi, vapaamielisyydeksi, sallivaksi tai liberaaliksi, jotka eivät

Eri alojen tutkijat ovat jo useamman vuosikymmenen ajan kiistelleet siitä, miten median avoimen seksuaaliset sisällöt vaikuttavat. Jochen Peter ja Patti M. Valkenburg (2016) kävivät läpi vuosien 1995–2015 aikana vertaisarvioituissa tieteellisissä lehdissä julkaistuja vaikutustutkimuksia (66 määrällistä ja 9 laadullista tutkimusta), joissa käsiteltiin alaikäisten pornografiasuhdetta. He totesivat, että läpikäytyt tutkimukset herättävät niin paljon metodologisia ja teoreettisia epäilyksiä, ettei päteviä, kausaalisia johtopäätöksiä pornografian vaikutuksista alaikäisiin voida luotettavasti osoittaa. Vaikka Peter ja Valkenburg löysivät yhteyksiä esimerkiksi pornografian ja sukupuolistereotyyppisten asenteiden, seksuaalisen aktiivisuuden ja seksuaalisen suvaitsevaisuuden/vapaamielisyyden<sup>3</sup> välillä, korrelaatio asioiden välillä ei todista syy-seuraussuhdetta eli kausaliteettia. Peter ja Valkenburg korostavatkin aiheellisesti, että median vaikutustutkimukset eivät anna yksiselitteistä vastausta siihen, miten mediasisällöt itsessään todellisuudessa vaikuttavat alaikäisiin.

Koska median mahdolliset vaikutukset esimerkiksi asenteisiin ovat herättäneet yleistä huolta ja keskustelua, tutkimukset aiheesta painottuvatkin paljolti oletettuihin kielteisiin vaikutuksiin. Riskinäkökulma jättää tarkoituksella huomioimatta nuorten resilienssin tai median seksiä käsittelevien sisältöjen positiiviset puolet yksilöiden elämässä (ks. esim. Buckingham ja Bragg 2004, s. 10; Tsaliki 2016, s. 11–31). Vuonna 2012 julkaistussa tutkimuksessa suomalaistyttöjen todettiin olevan realistisia pornografian tulkitsijoita, jotka pystyvät hyvin arvioimaan pornon fiktiivisyyttä. Samaisessa tutkimuksessa tosin havaittiin, että vaikka porno koettiin fiktiivisenä ja epätodellisenä, 38 % kyselyyn vastanneista arveli, että pornosta voisi oppia uusia tietoja ja taitoja. (Rinkinen ym. 2012.) Tuoreista tutkimuksista puolestaan käy ilmi, että suomalaisnuoret eivät ota mediassa esitettyjä ilmeisen seksuaalisia representaatioita annettuina vaan suhtautuvat niihin kriittisesti ja refleksiivisesti. He pääsääntöisesti ymmärtävät, että pornografia on määritelty alaikäisille soveltumattomaksi aineistoksi. Heillä on myös kompetenssia tarkastella

lähtökohtaisesti ole negatiivisia seksuaaliarvoja. Joku tietenkin saattaa kääntää termin hölläkäisyydeksi, jolle ei kuitenkaan löydy semanttista tukea käsitellystä artikkelista.

pornografian sisällöntuotannollisia elementtejä suhteessa koettuun seksuaalisuuteen ja seksiin. Nuoret kyseenalaistavat julkisen keskustelun riskikeskeisyyden vaatimalla tarkempia määrittelyjä pornografiasta alaikäisiin kohdistuvalle haitalle. He myös peräänkuuluttavat laadukkaampaa media- ja seksuaalikasvatusta ja reflektivat seksuaalisuutta rajaavia ja määritteleviä lakeja ja yhteiskunnallisia normeja. (Spišák 2016; 2017; 2020) Lisäksi tutkimuksista käy ilmi, että erityisesti vähemmistöryhmiin kuuluvat nuoret tai tytöt ovat kokeneet hyötyneensä pornografiasta tutkiessaan omaa identiteettiään ja seksuaalisuuttaan tai tavoitellessaan nautintoa (ks. esim. Rothman ym. 2015; Spišák 2017). Vaikka Suomessa tapahtuva formaali seksuaalikasvatus on hyvin laaja-alaista ja opetusta annetaan useasta kymmenestä eri sisältöaiheesta biologisista perustiedoista tunnetaitoihin, kommunikaatiovalmiuksiin, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin, seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan sekä seksuaalisuuden medioituneisiin ulottuvuuksiin (ks. esim. Kontula ja Meriläinen 2007, s. 45–49), nautinto ei lähtökohtaisesti kuulu formaalin seksuaalikasvatuksen ensisijaisiin sisältöihin (vrt. Fine 1988). Lisäksi formaali seksuaalikasvatus on lähtökohtaisesti heteronormatiivista (ks. esim. Yesilova 2001; Lehtonen 2003) ja keskittyy konventionaalisiin mieltymyksiin ja suhdemalleihin. Näin ollen seksuaalikasvatuksen opetusisällöt laajana kokonaisuutena eivät ehkä tavoita esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön identifioituvia nuoria parhaalla mahdollisella tavalla. Pornografia voi täten toimia eräänlaisena peilinä identiteettien, orientaatioiden, mieltymysten ja nautintojen tarkastelussa moninaisten representaatioiden uupueessa valtakulttuurista. Nuorisolähtöistä tietoa muun muassa pornografiaan liittyvistä asenteista, käsityksistä ja käyttömotivaatioista siis tarvitaan ja tämä tutkimus toimii yhtenä sysäyksenä tiedon lisäämiseksi.

<sup>4</sup>e-Talo oli Kalliolan Nuoret ry:n verkossa toimiva sukupuolisensitiivinen, matalan kynnyksen kohtaamispaikka ja auttamispalvelu 10–28-vuotiaille nuorille. e-Talon verkkosivuilla käsiteltiin nuoria kiinnostavia teemoja, kuten murrosikää, seurustelua, pelaamista ja seksuaalisuutta. Sivulla oli myös reaaliaikainen chat-palvelu ja kysymys-

### Aineisto ja menetelmä

Sen sijaan, että alaikäiset nähdään ainoastaan pornon mahdollisten riskivaikutusten uhreina, heidät pitäisi saada mukaan tuottamaan tietoa, jota voi hyödyntää paitsi pornon erilaisista vaikutuksista puhuttaessa myös laadukkaita seksuaali- ja mediakasvatusmateriaaleja kehitettäessä. Riskikeskeistä keskustelua alaikäisistä pornografian “uhreina” leimaa ikävän usein täydellinen lasten ja nuorten ohipuhuminen. Julkinen keskustelu ei yleensä tavoita niitä sävyjä, joilla nuoret itse luonnehtivat ja tulkitsevat pornografiaan liittyneitä mediakokemuksiaan.

Syksyllä 2015 laadimme tutkimusyhteistyössä Kalliolan Settlementin e-Talo-hankkeen<sup>4</sup> kanssa anonyymien, avoimia vastauksia painottavan laadullisen verkkokyselyn. Kyselyn avulla halusimme tuottaa tietoa e-Talon asiakkaiden pornografiaan liittyvistä asenteista ja käsityksistä kehittääksemme Kalliolan Settlementin nuorisotyöntekijöiden mediakasvatukseen liittyviä valmiuksia. Tutkimusyhteistyötämme ohjasi YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jossa määritellään, että nuorten itsensä kuuleminen on eettisesti olennaista tutkimuksissa, jotka koskevat nuorten omaa toimintaa ja kokemuksia.

Kysely oli avoinna e-Talon verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavissa syyskuun 2015. Kyselyyn vastasi yhteensä 167 e-Talon asiakasta, joista alaikäisiä (12–17-vuotiaita) oli 98. Tässä artikkelissa tarkastelen tämän verkkokyselyaineiston avulla 12–17-vuotiaiden suomalaisnuorten pornografiaan ja seksiin liittyviä käsityksiä ja tulkintoja. Aineiston otos ei ole edustava (laadullisten kyselyiden edustavuutta ja yleistettävyyttä koskevista haasteista ks. esim. Sue ja Ritter 2012; Fink 2003), mutta se piirtää kuvaa siitä, miten verkkokyselyyn vastanneet alaikäiset tulkitsevat seksiin ja pornografiaan liittyviä kulttuurisia jäsennyksiä.

vastauspalsta, jonne nuoret saattoivat anonyymisti lähettää kysymyksiä e-Talon nuorisotyöntekijöille.

Pornografiaan liittyvän tutkimuksen monitieteisyyden ja tieteidenvälisyyden vuoksi eri tieteenalojen on ollut vaikea löytää yksimielistä määritelmää pornografiasta. Kansainvälisen Delfoi-tutkimuksen (McKee ym. 2020, s. 1090) suosituksen mukaisesti pornografiaa koskevissa tutkimuksissa pornografian määritelmä tulisi esittää selkeästi. Määrittelen tässä yhteydessä pornografian sisällön ja tarkoituksen näkökulmasta aikuisyleisöille suunnatuksi avoimen seksuaaliseksi audiovisuaaliseksi sisällöksi, jossa kuvataan hyvin yksityiskohtaisesti ja pitkitetysti erilaisia seksuaalisia tilanteita, seksiä ja sukuelimiä, ja joka tähtää seksuaaliseen kiihottumiseen ja nautintoon. Tämä pornografian määrittely kumpuaa tutkimusaineistostani, jossa vastaavat määrittelyt hallitsivat alaikäisten vastaajien luonnehdintoja, kun heiltä kysyttiin, mitä pornografia heidän mielestään on.

*Porno on näyteltyä, eikä todenmukaista seksiä*

*Porno on ylinäyteltyä eikä oikeassa elämässä seksi toimi niinkuin pornoleffat antaa ymmärtää. Tosielämässä tuskin kukaan vanhempi ala panemaan lapsenvahtijaa tai pizzankuljettajaa kutsutaan makuuhuoneen puolelle...*

*Porno on omalla tavallaan fantasiaa, ihmiset on aseteltu kummallisiin ja lähinnä mahdottomiin ja huonoilta tuntuviin asentoihin saadakseen visuaalisen kuvan näyttämään mahdollisimman hyvältä. Porno on näyteltyä, näyttelijöiden tuntema mielihyvä ei välttämättä ole aitoa.*

*Porno on näyteltyä, 'liian täydellistä' ja todellakaan kaikki siinä ei vastaa todellisuutta.*

Tässä artikkelissa haen vastausta tutkimuskysymykseen, miten verkkokyselyn alaikäiset vastaajat kuvaavat sekä pornografiassa nähtyä seksiä että niin kutsutun “oikean elämän” seksiä sekä mahdollisia eroja tai yhteneväisyyksiä näiden kahden välillä. Lähtökohtanani on konstruktionistinen yleisö- ja kulttuurintutkimuksen perinne ja tutkimukseni fokus on sosiaalisesti rakentuneessa todellisuudessa. Näen, että kulttuuriset jäsenyydet seksistä

muotoutuvat kielessä. Näin ollen sosiaalinen todellisuus on kielivälitteinen: kielessä rakentuva, kielellä toistuva ja kielellä uusiutuva (Burr 2018).

Yleisö- ja kulttuurintutkimuksen perinteisiin nojaten hyödynnän aineistolähtöistä temaattista sisällönanalyysiä (Braun ja Clarke 2006; Maguire ja Delahunt 2017) kyselyvastausten ryhmittelyssä ja järjestelyssä. Aineistossa kuvattuja “oikean elämän” seksin ja pornografiassa nähdyn seksin kuvauksia ja käsitteellistyksiä teemoitellessani huomioni kiinnittyi kyselyvastauksista nousevaan toisteiseen selitysmalliin, jolla erityisesti alaikäiset vastaajat käsitteellistivät “oikean elämän” seksiä. Alaikäiset vastaajat kuvaavat oikean seksin olevan “intiimiä” ja “niin paljon enemmän” kuin pornografiassa nähty seksi. Kyselyvastauksissa liki mantrana toistuva “oikea seksi on kahden ihmisen välinen intiimi tapahtuma” tai “oikea seksi on niin paljon enemmän kuin pornoseksi” kutsuu analysoimaan vastauksia intiimiyttä ja intiimejä ihmissuhteita käsittelevien teorioiden (mm. Butler 1990; Berlant ja Warner 1998; Berlant 1998; Plummer 2003; Jamieson 2012) viitekehyksestä. Näin ollen tässä artikkelissa esitetyt sisällönanalyysin tulokset keskittyvät kyselytutkimukseen vastanneiden alaikäisten ymmärryksiin intiimistä ja miten intiimiyden vaade läpileikkaa alaikäisten käsityksiä seksistä.

Verkkokyselyyn tulleet vastaukset auttavat ymmärtämään paremmin, miten juuri nämä kyselyyn vastanneet nuoret tulkitsevat pornografisia sisältöjä ja mitä nämä sisällöt heille merkitsevät. Aineistolähtöisen analyysini keskiössä on ymmärrys merkitysten rakentumisesta osana kulttuurisia, yhteiskunnallisia ja sosiaalisia vuorovaikutussuhteita. Tämä katsantokanta on keskeisin ero niihin tutkimuksiin, jotka tarkastelevat alaikäisten pornografiankulutusta vain median mahdollisten haittavaikutusten näkökulmasta.

### **Tulokset ja niihin liittyvä keskustelu teemoiteltuna**

Kaikista vastaajista (n= 167) 65% kertoi nähneensä seksikuvauksia mediassa viimeisen kuukauden aikana. Alaikäisistä vastaajista 33% (n= 32) kertoi katselleensa pornografiaa viimeisen kuukauden aikana. Pääsääntöisesti pornografiaa katselleet alaikäiset olivat vanhempia teini-ikäisiä (15–17-vuotiaita) ja oletan, että nämä nuoret ovat hakeutuneet sen pariin

vapaaehtoisesti. Nuorimmista vastaajista kukaan ei ilmoittanut nähneensä tai katselleensa pornografiaa. Vastaavia tuloksia on saatu myös kansainvälisistä tutkimuksista (ks. esim. Buckingham ja Chronaki 2014, s. 306).

Tarkoituksenamme oli kartata niiden yksilöiden pornografiaan liittyviä käsityksiä ja asenteita, joille tällaiset representaatiot ovat suhteellisen tuttuja. Teimme eettisen linjauksen, jonka mukaisesti vain ne, jotka itse ilmoittivat, että olivat viimeisen kuukauden aikana katselleet pornoa, näkivät myös kyselyn pornografiaan ja seksiin liittyviä asenteita ja käsityksiä luotaavat kysymykset. On siis huomattavaa, että valtaosa kyselyyn vastanneista alaikäisistä, 67%, ei nähnyt pornografiaan liittyviä jatkokysymyksiä.

Pyysimme pornografiaa viimeisen kuukauden aikana katselleita nuoria esimerkiksi pohtimaan, onko heidän mielestään pornossa nähdyllä seksillä ja niin sanotun oikean elämän seksillä jotain eroa. Yllättävästi lähes kaikissa alaikäisten vastauksissa toistuu sana ‘intiimi’, kun nuoret määrittelevät oikeassa elämässä tapahtuvaa seksuaalista kanssakäymistä. Käsittelem seuraavaksi intiimin käsitettä. Peilaan nuorten avovastauksia intiimiksi mielletystä oikean elämän seksistä normittavaan kulttuuriseen ideaaliin mononormatiivisesta romanttisesta intiimiydestä.

### “Oikea” seksi ja ymmärrys intiimistä

Kysyimme verkkokyselyssä pornoa viimeisen kuukauden aikana katsoneilta nuorilta, onko pornossa nähdyllä seksillä ja niin kutsutun oikean elämän seksillä mahdollisesti jotain eroa. Pyysimme myös tarkentamaan omin sanoin, millaisia nämä erot voivat mahdollisesti olla. Vain kaksi alaikäistä vastaajaa sanoi, että käytännössä kyse samasta asiasta, koska “molemmissa pannaan”. Muiden alaikäisten vastaajien mielestä pornossa nähdyllä seksillä ja oikean elämän seksillä on huomattavasti eroa keskenään. He kuvaavat käsityksiään yllättävän samankaltaisesti, kuten alla olevista lainauksista voi huomata. Sana ‘intiimi’ toistuu liki kaikkien kysymykseen vastanneiden alaikäisten luonnehdinnoissa pornon ja oikean seksin eroista.

*Porno on käsikirjoitettua ja näyteltyä seksiä, joissa usein osapuolet ovat kuvankauniita näyttelijöitä. Seksi on syvempää, intiimimpää ja henkilökohtaista.*

*seksi on kahden ihmisen välinen intiimi tapahtuma. porno on vain näyteltyä materiaalia, jota ihmiset voivat katsoa. pornossa ei pakolta kumpikaan tunne toista tai edes pidä toisesta. seksi kuuluu parisuhteeseen.*

*Porno vääristää kuvaa seksistä ja on näyteltyä, myös usein hyvin liioiteltua. Seksiin kuuluu paljon enemmän, ja sen on tarkoitus olla aitoa, tärkeän ja läheisen henkilön kanssa jaettavaa ja intiimiä.*

*Porno on muille kuvattua ja tarkoitsematonta  
Seksi on kahden ihmisen intiimi asia*

Kun tarkastelin intiimin käsitettä käyttäneiden nuorten kyselyvastauksia laajemmin, katse kiinnittyi oikean elämän seksiä kuvaaviin, romanttisesti emotionaalisesti latautuneisiin ilmauksiin, kuten “tunteellisempaa”, “läheisempää”, “tunteellista”, “todellisempaa”, “läheisyyttä”, “rakkautta”, “aitoa”, “syvempää” ja “henkilökohtaista”. Luen aineistoa siten, että näille nuorille, joille ei oletettavasti ole vielä kertynyt mittavasti seksikokemuksia (vrt. THL 2019a), käsitykset oikeasta seksistä jäsenyivät vallitsevien romanttisten suhteoletusten kautta (vrt. Jyränki, Kangasvuori, Jokila & Sorainen 2007), kun taas pornossa nähty seksi mielletään “näytellyksi”, “ylinäytellyksi”, “feikiksi”, “tunteettomaksi”, “fantasiaksi”, “käsikirjoitetuksi” ja “halventavaksi ihmiskaupaksi”. Verkkokyselyyn vastanneiden nuorten sanoin:

*Se [porno] tekee siitä [seksistä] tunteetonta. Pornotähdet eivät rakasta toisiaan tai useimmiten edes väliä toinen toisestaan.*

*Porno on paskaa, käsikirjoitettua, halventavaa ihmiskauppaa. Seksi on läheisyyttä ja rakkautta.*

*Porno on mielestäni niin feikkiä kun olla ja voi, kun sitä katsoo, tulee itselle sellainen ööhhhh...moi pitää mennä, kun sen näkee että näyttelijät eivät nauti siitä oikeasti.*

*Pornossa kaikki on näyteltyä mutta seksissä ei*

Tulkintani mukaan tunnekyläinen puhe intiimiydestä pornossa nähdyn seksin ja oikean elämän seksin merkittävimpana eroavaisuutena liittyy jaettuun sosiaaliseen, kulttuuriseen, historialliseen ja poliittiseen ympäristöömme, joka sanoittaa, jäsentää ja hierarkisoi seksiä ja seksuaalisuutta. Läheisyyttä, luottamusta, sitoutuneisuutta, turvallisuutta, hellyyttä ja eksklusiivisuutta korostava tunnediskurssi (ks. esim. Jamieson 2012, s. 291–292) ymmärrettävästi muovaa alaikäisten puhetapoja oikean elämän seksistä, koska intiimiyden vaadetta seksin lähtökohtana rakennetaan erityisesti alaikäisille suunnatussa seksuaalikasvatuksessa (ks. esim. Honkasalo 2013, s. 13). Juuri intiimiyden jäsenteleminen erilaisten ihmissuhteiden merkittävyyttä ja erottelee tietyt suhdemuodot toisistaan (Kasulis 2002).

Intiimin käsitteen huomattava toisteisuus verkkokyselyyn tulleiden alaikäisten vastauksissa palauttaa mieleen Judith Butlerin (2006) teorisoinnin seksuaalisuuden performatiivisuudesta. Butlerille seksuaalisuus on lähtökohtaisesti tekemistä ja toistamista, ja kielellisesti tapahtuva seksuaalisuuden performointi toteutuu puheakteissa. Butlerilaisittain ajateltuna kieli ja toistoteot eivät ole pelkästään jäsentämisen tai arvottamisen väline, vaan myös identiteettien tuottamisen tapa. (Butler 2006, s. 235–236.) Kyselyvastauksissa intiimiyden ympärille rakentuvat romanttiset-emotionaaliset tunnekokemukset kiinnittivät yksilöt tunnetoiston kautta parisuhdeodotusten ideaaleihin. Anu Koivunen (2008, s. 19) kiteyttää asian seuraavasti: ”Toimintana, suhteina ja kommunikaationa tunteet eivät vain ole, vaan tekevät”.

<sup>5</sup> Tässä yhteydessä on paikallaan todeta, että seksiin liittyvät konventiot vaihtelevat kulttuuri- ja kontekstisidonnaisesti. Kun puhun mononormatiivisesta parisuhdeihanteesta, en väitä, että tämä olisi muuttumaton seksuaalinen normi. Seksiin liittyvistä kulttuurisista jäsennyksistä käydään jatkuvaa neuvottelua. Lisäksi

Näin ollen affektikylläinen ymmärrys intiimiydestä tunnetoistona tuottaa aktiivisesti ymmärrystä erilaisista elämäntapavalinnoista ja esimerkiksi tavoista olla seksuaalisessa kanssakäymisessä.

Kyselyvastauksissa juuri intiimiyden näyttäisi muodostavan nuorten vastaajien vakiomallin ja mittarin ”oikealle”, hyväksyttävälle ja nautinnolliselle seksille. Se määrittää, kuka on tärkein ja läheisin ihminen ja kenen kanssa intiimiksi luokiteltu seksuaalinen kanssakäyminen on hyväksyttävää ja mahdollista. Käsitykseen intiimiydestä kytkeytyy myös rakkaus-diskurssi, jota alaikäiset vastaajat toistavat kuvaillessaan, millaisiin suhteisiin seksin tulisi kuulua ja millaisiin ei.

### Intiimin efekti ja mononormatiivisuuden logiikka

Intiimiyden ja intiimisuhteiden ymmärryksiä neuvotellaan paradoksaalisesti julkisella areenalla (Berlant ja Warner 1998; Plummer 2003). Intiimiä säännellään esimerkiksi mediajulkisuudessa, julkisissa instituutioissa ja lainsäädännössä. Intiimin sääntelyssä on ennen kaikkea kyse neuvottelusta, joka liittyy erilaisiin elämäntapavalintoihin ja yleisemmin kysymyksiin, kuinka tätä elämää tulisi elää. Yksityisessä ja intiimissä onkin siis kyse eräänlaisesta illuusiosta, sillä intiimin rajoista neuvotellaan diskursiivisesti kulttuurin, yhteiskunnan ja yhteisöjen julkisilla areenoilla.

Alaikäisten vastaajien ajatukset siitä, että ”seksi on kahden ihmisen välinen intiimi tapahtuma”, ”seksi kuuluu parisuhteeseen” ja ”sen [seksin] on tarkoitus olla aitoa, tärkeän ja läheisen henkilön kanssa jaettavaa ja intiimiä” heijastelee näiden nuorten sosiaalisen ympäristön kytkeytymisiä seksiin liittyviin ymmärryksiin. Kyselyvastausten oikean elämän seksin luonnehdintojen analyysi paljastaa mononormatiivisen<sup>5</sup> ihmissuhdeihanteen itsestäänselvyyden, joka kuultaa erityisesti alaikäisten seksiä tulkitsevista

näitä jäsennyksiä on mahdollista tulkita, soveltaa tai vastustaa yksilötasolla. Esimerkiksi Foucault (1984, s. 132–133) on osoittanut, miten yksivaiheisuuden normia sovelletaan eri kulttuureissa hyvinkin erilaisin tavoin.

vastauksista. Mononormatiivisuuden ymmärrän kulttuurisena dynamiikkana, jossa on oltava eksklusiivisessa suhteessa yhteen henkilöön. Tämä dynamiikka normina osaltaan sanoittaa, järjestää ja arvottaa erilaisia ihmissuhdevalintoja. Kyselyvastauksissa ihmissuhdepuhe kytkeytyy ensisijaisesti mononormatiiviseen parisuhdeihanteeseen ja siihen, miten tätä ihannetta tai normia toteutetaan arjessa.

Kyselyvastauksissa toistuva intiimin käsite on läpikotaisin poliittinen ja tuottaa ihmisten elämään konkreettisia efektejä, joita kutsun intiimin efektiksi. Intiimin efekti kuvaa esimerkiksi niitä affekteja, joita nuoret listaavat sanoittaessaan käsityksiään oikean elämän seksistä. Seksin luonnehtiminen tunteelliseksi, läheiseksi ja syvän henkilökohtaiseksi kiinnittää huomion hyvän seksin normistoon (pohjoismaisesta hyvän seksin normistosta ks. Paasonen 2009). Kuten Juulia Jyränki ja kollegat (2007, s. 64) mainitsevat keskustellessaan tunteiden sidonnaisuudesta seksuaalisuuden sääntöihin: “Emotionaalisesti ladatut normit liittyvät käsitykseen maailman oikeasta järjestyksestä. Jos lähtökohtana pidetään ajatusta inhimillisen seksuaalisuuden perimmäisestä tai luonnollisesta monimuotoisuudesta, niin normien avulla tuotetaan järjestystä muutoin kaoottiseen (omni)seksuaalisuuteen.” Affekteihin kytkeytyen intiimin efekti tuottaa tietyllä tavalla normittavaa parisuhdepuhetta, joka osaltaan vaikuttaa siihen, miten tätä ihannetta tai normia toteutetaan tai tehdään arjen ihmissuhdekäytännöissä ja mille intiimiyden akselille tietyt ihmissuhdemallit ihmisten arjessa loksahtavat. Jyränki kollegoineen (2007, 64) puhuu “intiimiyden hierarkiasta”, joka arvottaa erilaisia ihmissuhteita intiimiyden eri asteille sijoittaen seksin ja rakkauden sinetöimät pari(!)suhteet hierarkian ylimmälle asteelle (vrt. Rubinin (1984) muotoilu länsimaisten seksuaalisuuksien hierarkkisesta arvottamisesta). Eva Illouz (2008, 105–151) puolestaan määrittelee ihmissuhteisiin liittyvän hierarkkisyyden poleemisesti “intiimiyden tyranniaksi”.

Verkkokyselyyn tulleista alaikäisten vastauksista kuultaa läpi se, että seksuaalisuutta, seksiä ja ihmissuhteita koskevat kulttuuriset ymmärrykset sekä käytänteet ja näihin kietoutuvat dynamiikat, vallat ja jännitteet jäsentävät alaikäisten käsityksiä seksistä huomattavasti pornografisia representaatioita

enemmän. Väitänkin, että pornografian mahdollisiin haittavaikutuksiin keskittyvä huolipuhe ei huomioi kulttuurimme vallitsevia suhteoletuksia ja vallan verkostoja, joihin me kaikki olemme kietoutuneet ja jotka jäsentävät muun muassa ihmissuhteisiin ja seksiin liittyviä intiimivalintojamme. Näenkin, että tässä kulttuurisessa hetkessä keskustelut muun muassa mononormatiivisuudesta ja tämän ihmissuhdeihanteen tuottamista intiimin efekteistä ovat vähintään yhtä tarpeellisia ja mielekkäitä kuin keskustelut siitä, pilaako porno nuorisomme vai ei.

### **Intiimit ihmissuhteet ja verkkokyselyvastausten hiljaisuudet**

Verkkokyselyvastauksia lukiessa ei voi olla mieltimättä, miten voimakkaasti mononormatiivinen romanttisen intiimiyden ihanne määrittelee alaikäisten vastaajien luonnehdintoja pornossa nähtyjen seksikuvausten ja oikean elämän seksin eroja. Huomio kiinnittyykin aineiston hiljaisuuksiin: sukupuoliin, seksuaalisuuteen ja intiimeihin ihmissuhdemalleihin liittyvän tasa-arvotyön näkymättömyyteen aineistossa. Hiljaisuudet ovat juuri tämän aineiston kohdalla merkittävä asia, sillä aineisto on kerätty sukupuolisensitiivisyyttä korostavalla verkkoalustalla, joka kutsui erityisesti sateenkaarevia tai vaihtoehtoisia elämäntapoja tavoittelevia nuoria palvelunsa pariin erityisellä sateenkaarialueellaan.

On huomattavaa, että verkkokyselyssä alaikäisten ja aikuisvastaajien luonnehdintoja pornografiasta ja seksistä sävyttävät varsin erilaiset normit. Siinä missä alaikäiset (sekä hetero- että sateenkaaripositioihin itsensä identifioivat) tuottavat varsin mononormatiivista ja rakkausdiskurssin täyteistä puhetta romanttisesta parisuhdeideaalista jonka seksi sinetöi, aikuisvastaajien kohdalla vastaavaa leimallisuutta ei näy. Aikuisvastaajille seksi ei välttämättä olekaan intiimiä, vaan se voi olla myös kokeilua, itsensä ja rajojensa etsimistä, nautintoaktivismia tai leikkillisyyttä.

Jäinkin pohtimaan, toistavatko alaikäiset henkilökohtaisten kokemusten puuttuessa seksiin liittyvää kasvatustietoa, joka normittaa seksuaalikulttuureita ja pönkittää mononormatiivista struktuuria ja romanttisen



intimiuden kulttuuris-yhteiskunnallista statusta? Aikuisvastaajien joukossa läheisyyden eri muotojen ja näiden ympärille rakennettujen erilaisten ihmissuhdejärjestelyiden käsittely on laajempaa, moninaisuuden huomioivampaa ja monisyisempää siinä missä alaikäisten kyselyvastauksissa korostuu panostus ja sitoutuminen ajatukseen intiimiydestä normittavana, kahden ihmisen muodostamana poissulkevana tilana. Alaikäisten vastauksissa “[i]ntimiuden yksikkö on kaksikko.”, kuten Jyränki kumppaneineen (2007, s. 64) toteaa. Vaikka pornografiasta saattaakin löytää monenlaisia vaihtoehtoisia kehikoita olla seksisuhteessa, alaikäisten vastauksista tällaisia kehikoita ei löydy. Tämä pieni aineisto saakin kyseenalaistamaan ne poleemiset kirjoitukset, joiden mukaan porno suoraviivaisesti vaikuttaa nuorison seksuaaliasenteisiin ja seksikäyttäytymiseen ja kutsuu tuottamaan lisää laadullista tutkimusta tästä aiheesta.

Tässä yhteydessä on huomioitava, että verkkokysely toteutettiin kuusi vuotta sitten, aikana jolloin monisuhteisuus ei ollut vielä valtavirran mediajulkisuutta. Vaikka ihmiset ovat Suomessakin eläneet mitä erilaisimmissa suhdekuvioissa (Jyränki ym. 2007, s. 69–71; Taavetti 2018) vasta 2020-luvulla julkinen tila ja -keskustelu on avautunut moninaisemmille tavoille olla ihmissuhteissa. Jos verkkokysely toteutettaisiin nyt, olisivatko nuorten vastaukset yhtä mononormatiivisia kuin vajaa kymmenen vuotta sitten? Kyseenalaistavatko nykynuoret ihanteen kahdesta ihmisestä parisuhteen ytimenä? Voisiko olla, että intiimiuden yksikkö nykynuorten vastauksissa olisikin yksi/kaksi/moni? Vai olemmeko niin mononormatiivisen vallan kyllästämiä, ettei julkinen keskustelu moninaisista tavoista olla ihmissuhteissa pysty problematisoimaan (puhe)tapoja, joilla kasvatamme lapsiamme ja joilla valtavirrassa rakennamme ja ylläpidämme käsityksiä intiimien ihmissuhteiden ihanteista?

### Aikuisten huolipuheen kritiikkiä

Aineistoa luonnehtii intiimin käsitteen toisteisuuden lisäksi se, että alaikäiset vastaajat tunnistavat vallitsevat aikuisvetoiset käsitykset nuorten kyvyttömyydestä käsitellä kriittisesti avoimen seksuaalista mediakuvastoa (Spišák 2016) ja puhuvat näitä käsityksiä vastaan.

*jos katsoo tietynlaista pornoa se ei tarkoita että itse toivoisi olevansa samassa asemassa kuin näyttelijät.*

Aikuisvetoista huolipuhetta vastustamalla alaikäiset vastaajat myös korostavat kykyään kriittisesti reflektoida näkemiään pornografisia kuvauksia ja osoittavat ymmärtävänsä erot kaupallisesti tuotettujen seksikuvauksien ja oikean elämän seksin välillä. Alaikäiset vastaajat muistuttavat lisäksi siitä, miten he ovat syntyneet mediavälitteiseen maailmaan, jossa paljas pinta ja seksikuvaukset eivät enää hätkähdytä samaan malliin kuin vaikkapa aikana ennen internetiä.

*Nykyaikana seksuaalivalistus on jo melkoisen kehittynyttä, ja vaikka porno tavoittaakin internetin kautta suurimman osan teini-ikäisistä, ei sitä nähdä enää samalla tavalla kuin vaikkapa kymmenen vuotta sitten. Tämän ikäiset osaavat jo erottaa näyttelyyn pornon ja intiimin kahden ihmisen välisen kanssakäymisen toisistaan.*

Verkkokyselyyn vastanneet alaikäiset korostavat, ettei tietynlaisen pornon katseleminen tarkoita, että katsoja haluaisi itse toimia samoin miten kyseisellä videolla toimitaan ja he tekevät selkeän eron fantasian ja todellisuuden välille. Monille alaikäisille vastaajille porno tuottaa “hyvää oloa”, “himoa”, “orgasmin” tai “fantasioita” ja pornografiaa, sekä audiovisuaalista että tekstuaalista, hyödynnetään etenkin nautinnon tavoittelussa. Kun kysyimme viimeisen kuukauden aikana pornografiaa katselleilta vastaajilta, millaisia tuntemuksia porno heissä herättää, he vastasivat muun muassa seuraavasti:

*Kiihottaa mutta silti ajattelen ettei tuollainen olisi kivaa*

*Joskus se on ällöttävää ja inhottavaa. Usein se kuitenkin kiihottaa ja 'auttaa' itsetyydytyksessä. Hyväksyn sen ja minulle on ok jos vaikka seurustelukumppanini katsoo pornoa. Se on normaali asia, ja ihan hyväkin, kunhan sitä ei sotke liioissamäärin todellisuuteen.*

*onha se kivaa katottavaa, vaikka tiedänkin tosiasiat miten pornoa tehdään ja tuotetaan.*

*no se jää jokaisen arvattavaksi millaisia tunteuksia tämä herättää XD*

Feona Attwood, Clarissa Smith ja Martin Barker (2018) ovat toteuttaneet laajamittaisen pornoresearch.org-tutkimusprojektin, jossa luodattiin ihmisten arkisia pornografian katsomistapoja ja -motivaatioita. He huomauttavat, että monelle porno toimii ensisijaisesti turvallisenä purkautumistienä ('outlet') arjessa; ei vain seksuaalisena purkautumisena vaan myös purkautumisena arjen paineista, haasteista, vaatimuksista ja stressistä (mt., s. 3745–3749). Vastaavia kaikuja on nähtävissä omassa, huomattavasti pienemmässä aineistossani.

Kun kysimme alaikäisiltä vastaajilta, millaisia mahdollisia vaikutuksia pornografialla saattaa olla heidän ikäryhmälleen, joistakin vastauksista huokuu jopa selvä tympääntyminen riski- ja haittokeskeiseen huolipuheeseen, joka usein luonnehtii alaikäisistä ja pornografiasta käytävää julkista keskustelua.

*tiedät itsekkin tähän vastauksen, enkä jaksa kirjoittaa. Mutta en nyt sanoisi pelkästään 'ikäisteni', koska maailmaan mahtuu monta ja ei se ikä nyt merkitse sitä miten ihmiset asiat ottaa.*

Yllä olevan vastaajan kannanotto sisältää erityisen tärkeän viestin: Pornografiasta, sen representaatioista ja tavasta kuvata sukupuolia ja seksiä pitäisi keskustella kaikkien, ei vain alaikäisten kanssa. Mediasisältöjen kriittisen arvioinnin taidot ovat arvokkaita kaikissa ikäryhmissä, ja seksuaaliseen suostumukseen liittyvien valta- ja neuvotteluasetelmien ymmärrys kuuluvat ihan jokaiselle.

### Loppupäätelmät

Monissa yhteyksissä alaikäisten seksuaalisuuteen ja seksiin liittyvää kiinnostusta pidetään ei-toivottavana asiana tai jopa suoranaisena uhka- ja vaaratekijänä. Aineistoni perusteella julkisessa keskustelussa tiuhaan

esiintyvät huolet ja suoranaiset paniikit alaikäisten toiminnasta ja seksiä käsittelevistä pornografisista representaatioista alkavat vaikuttaa paikoin suhteettomilta.

Verkkokyselyyn vastanneet nuoret korostavat käsittävänsä eron pornografisten representaatioiden ja ”oikean seksin” välillä. He pystyvät erittelemään kriittisesti fiktiivisiä, stereotyyppisiä tai sukupuolittuneita seksuaalisuuden ja seksin representaatioita sekä tekemään vastuullisia valintoja omiin seksuaalioikeuksiin liittyen. On kuitenkin täysin toinen asia, kuinka kriittisesti nuoret pystyvät arvioimaan kulttuuris-yhteiskunnallisia ihmissuhdeihanteita ja -normeja, joiden vallan verkostoihin he – kuten me kaikki – ovat kietoutuneita. Millaisia vaikutuksia sillä saattaa olla yksilön hyvinvointiin, jos nuori kasvaessaan huomaakin ettei hänen toivomansa elämäntapavalinnat sovikaan vallalla olevaan mononormatiivisen romanttisen intiimiyden ihanteeseen?

Aineistoni eivät, kuten eivät muutkaan laajamittaiset nuorten hyvinvointia mittaavat kansalaistutkimukset, tue käsitystä pornografisten sisältöjen turmelemista nuorista. Kuitenkin teinien mediankäyttöä puidaan tavallisesti erilaisten negatiivisten uhkakuvien kautta. Emme keskustele nuorten kanssa pornografiasta, vaan käsittelemme asiaa heidän puolestaan.

Väitänkin, että pornon mahdollisilla riskivaikutuksilla pelottelu on huonoa pedagogiikkaa (Spišák ja Paasonen 2017). Jos kasvattajien käsitykset nojaavat yksipuolisesti esimerkiksi mediassa käytyihin kohuihin tai anekdootteihin perustuviin taivasteluihin, kasvatus on heikolla pohjalla. Torjuvat ja kielteiset asenteet eivät nekään edistä hyvinvointia ja turvallisuutta. Kun tunnepitoinen puhe esimerkiksi netin seksisisällöistä keskittyy ainoastaan haittoihin ja vaaroihin, ei nuori välttämättä pyydä aikuiselta apua silloinkaan, jos on nähnyt tai kokenut jotain epämiellyttävää. Kasvattajina meidän tulisi reflektoida, miten puhetaipamme esimerkiksi pornografiasta vaikuttaa nuoriin.

Tutkimukseni perusteella väitän, että nuorten omat käsitykset ja tulkinnat pornografiasta tulisi olla keskiössä, kun keskustellaan pornografian vaikutuksista alaikäisiin. Ymmärtävä asenne pornografian kulutukseen ei

tarkoita teini-ikäisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin rapauttamista. Päinvastoin, kun kasvattajat suhtautuvat tunnekylläisten reaktioiden sijaan teinien kehitysvaiheeseen tarjoamalla tutkittua tietoa, edistämällä taitoja toimia näiden tietojen pohjalta, edistämällä kunnioittavien asenteiden ja arvojen kehittymistä sekä tukemalla vastuullisia ihmissuhteita, nuorten turvataidot kehittyvät ja suojaavat mahdollisilta haitoilta. Kun jo varhaisessa vaiheessa luodaan edellytykset avoimelle keskustelulle, mahdollisten vaikeaksi koettujen asioiden tai kielteisten kokemusten ja tapahtumien puheeksi ottaminen helpottuu.

### Lähteet

- Anttila, A. (2012) Seksiin, seurusteluun sekä koulun seksuaaliopetukseen liittyviä poikien kokemuksia ja toiveita nettikyselyssä. Teoksessa Kontula, O. (toim.) *Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä* (s. 61–94). Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 55/2012. Helsinki: Väestöliitto.
- Attwood, F., Smith, C., Barker, M. (2018) "I'm just curious and still exploring myself": Young people and pornography. *New Media & Society* 20(10), 3738–3759.
- Berlant, L. (1998) Intimacy: A special issue. *Critical Inquiry* 24(2), 281–288.
- Berlant, L. ja Warner, M. (1998) Sex in public. *Critical Inquiry* 24(2), 547–566.
- Bildjuschkin, K. (2015) Seksuaalikasvatus. Teoksessa Bildjuschkin, K. (toim.) *Seksuaalikasvatuksen tueksi* (s. 13–15). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 35/2015. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/129742>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), 77–101.
- Buckingham, D. ja Chronaki, D. (2014) Saving the children: Childhood, pornography and the internet. Teoksessa Wagg, S. ja Pilcher, J. (toim.) *Thatcher's grandchildren* (s. 301–317). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Buckingham, D. ja Bragg, S. (2004) *Young people sex and the media: The facts of life?* Basingstoke: Palgrave.
- Burr, V. (2018) Social constructionism. Teoksessa Liamputtong, P. (toim.) *Handbook of research methods in health social sciences* (s. 1–16). Singapore: Springer.
- Butler, J. (2006) *Hankala sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus
- EU Kids Online (2014) *EU Kids Online. Findings, methods, recommendations*. London: EU Kids Online.
- Fine, M. (1988) Sexuality, schooling, and adolescent females: the missing discourse of desire. *Harvard Educational Review* 48(1). 29–53.
- Fink, A. (2003) *The survey handbook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Foucault, M. (1984) *Seksuaalisuuden historia, osat I–III*. Helsinki: Gaudeamus.
- Honkasalo, V. (2013) Se suuri ero. Kulttuuri ja seksuaalisuus terveystiedon oppikirjoissa. *Nuorisotutkimus* 31(1), 6–22.
- Jamieson, L. (2012) Intimacy. Teoksessa Harrington, A., Marshall, B. L. and Muller, H.-P. *The encyclopedia of social theory* (s. 291–293). London and New York: Routledge.
- Jyränki, J., Kangasvuo, J., Jokila, H., Sorainen, A. (2007) Intiimiyden uudet normit: Monisuhteisuus haastaa uskunnallisuuden? *SQS – Suomen Queer-Tutkimuksen Seuran Lehti* 2(1), 62–77.

Haavio-Mannila, E. ja Kontula, O. (2001) *Seksin trendit meillä ja naapureissa*. Helsinki: WSOY.

Illouz, E. (2008) *Saving the modern soul. Therapy, emotions, and the culture of self-help*. Berkeley: University of California Press.

Kasulis, T. P. (2002) *Intimacy or integrity: Philosophy and cultural Difference*. Honolulu, HI: University of Hawaii Press.

Knudsen, S. V., Löfgren-Mårtenson, L. Månsson, S.-A. (toim.) (2007) *Generation P? Youth, gender and pornography*. Copenhagen: Danish School of Education Press.

Koivunen, A. (2008) Affektin paluu? Tunneongelma suomalaisessa mediatutkimuksessa. *Media & Viestintä* 31(3).

Kontula, O. (2017) *Porno koetaan entistä kiihottavammaksi*. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/artikkelit/porno-koetaan-entista-kiihottavammaksi/>

Kontula, O. (2010) The evolution of sex education and students' sexual knowledge in Finland in the 2000s. *Sex Education* 10(4), 373–386.

Kontula, O. & Meriläinen, H. (2007) *Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa*. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 26/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Kupiainen, R. (2013) EU Kids Online – Suomalaislasten netin käyttö, riskit ja mahdollisuudet. Teoksessa Kupiainen, R., Kotilainen, S., Nikunen, K. Suoninen, A. (toim.) *Lapset netissä – puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä* (s. 6–15). Helsinki: Mediakasvatusseura.

Lehtonen, J. (2003) *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemukset*. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 31. Helsinki: Helsinki University Press.

McKee, A., Byron, P., Litsou, K., Ingham, R. (2020). An interdisciplinary definition of pornography: Results from a global delphi panel. *Archives of Sexual Behavior* 49(3), 1085–1091.

Maguire, M. ja Delahunt, B. (2017) Doing a thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching scholars. *All Ireland Journal of Higher Education* 9(3), 335.

Martsola, R. ja Mäkelä-Rönholm, M. (2006) *Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta*. Helsinki: Kirjapaja.

McNair, B. (2014) Rethinking the effects paradigm in porn studies. *Porn Studies* 1(1–2), 161–171.

Mulholland, M. (2013) *Young people and pornography: Negotiating pornification*. New York: Palgrave.

Nielsen, S., Paasonen, S., Spišák, S. (2015) “Pervy role-play and such”: Girls' experiences of sexual messaging online. *Sex Education. Sexuality, Society and Learning*. Special Issue: The Media's Evolving Role in Sex Education, 15(5), 472–485.

Niemi, T. (2011) Pornon puristuksessa. Teoksessa Niemi, T. (toim.) *Seksuaalisuuden kohtaloita. Nuorisopsykoterapian erityiskysymyksiä* 13 (s. 110–140). Helsinki: Yliopistopaino.

Nikunen, K., Paasonen, S. & Saarenmaa, L. (2005) *Jokapäiväinen pornomme: media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

Näre, S. (2006) Julkinen, intiimi ja nettijulkisuus nuorten sukupuolikulttuurissa. Teoksessa Asikainen, E. (toim.) *Pysäytyskuvia. Sukupuoli ja seksuaalisuus nuorten elämässä ja koulun arjessa* (s. 67–78). Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Paasonen, S. (2009) Healthy Sex and pop porn: Pornography, feminism and the Finnish context. *Sexualities* 12(5), 586–604.

Peter, J. ja Valkenburg, P. M. (2016) Adolescents and pornography: A review of 20 years of research. *Journal of Sex Research* 53(4–5), 509–531.

Plummer, K. (2003) *Intimate Citizenship Private Decisions and Public Dialogues*. Montréal: McGill-Queen's University Press.

Puusniekka, R., Kivimäki, H., Jokela, J. (2012) Nuorten seksuaalikäyttäytyminen 2000-luvulla. *Nuorisotutkimus* 30(3), 4–24.

Rinkinen, T., Halonen, A., Halonen, M., Apter, D. (2012) Tyttöjen tunnekokemuksia ja mielipiteitä pornografiasta: Hämmennystä, mielihyvää vai inhoa? *Nuorisotutkimus* 30(3), 39–50.

Rothman, E. F., Kaczmarzky, C., Burke, N., Jansen, E., Baughman, A. (2015) "Without porn ... i wouldn't know half the things i know now": A qualitative study of pornography use among a sample of urban, low-income, black and Hispanic youth. *Journal of Sex Research* 52(7), 736–746.

Salomäenpää, I. (2010) *Televisiomoraalin muutos Suomessa. Analyysi Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista 1970–2003*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sedergren, J. (2006) *Taistelu elokuvasensuurista. Valtiollisen elokuvatarkistuksen historia 1946–2006*. Helsinki: SKS.

Sørensen, A. D. ja Kundsén, S. (2007) *Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa*. Loppuraportti. København: Nordisk Ministerråd.

Spišák, S. (2019) *Porn and norms – Pornography and normative notions of gender, love and sex in the sexual narratives of Finns on their adolescence experiences*. Turku: Turun yliopisto.

Spišák, S. ja Paasonen, S. (2017) Bad education? Childhood recollections of pornography, sexual exploration, learning and agency in Finland. *Childhood* 24(1), 99–112.

Spišák, S. (2017) Negotiating norms: Girls, pornography and sexual scripts in Finnish question and answer forum. *Young* 25(4), 1–16.

Spišák, S. (2020) The intimacy effect: Girls' reflections about pornography and 'actual sex.' *Sexualities* 23(7), 1248–1263.

Spišák, S. (2016) "Everywhere they say that it's harmful but they don't say how, so I'm asking here": Young people, pornography and negotiations with notions of risk and harm. *Sex Education. Sexuality, Society and Learning*, 16(2), 130–142.

Sue, V. M. ja Ritter, L. A. (2012) *Conducting online surveys*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Taavetti, R. (2018) *Queer politics of memory: Undisciplined sexualities as glimpses and fragments in Finnish and Estonian pasts*. Helsinki: University of Helsinki.

THL, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2019a) *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019*. Tilastoraportti 33/2019, 17.9.2019.

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019b) *Raskaudenkeskeytykset 2019*. Tilastoraportti 26/2020, 26.6.2020. Suomen virallinen tilasto, Raskaudenkeskeytykset.

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014) *Kouluterveyskysely. Tulokset aiheittain. Seksuaaliterveys*.

Tsalik,i L. (2016) *Children and the politics of sexuality. The sexualization of children debate revisited*. London: Palgrave Macmillan.

Tsaliki, L. (2011) Playing with porn: Greek children's explorations in pornography. *Sex Education: Sexuality, Society and Learning* 11(3), 293–302.

Yesilova, K. (2001) Sukupuolittunut seksuaalikasvatus. *Sosiologia* 3/2001.